

מבעל דף היומי בעיון

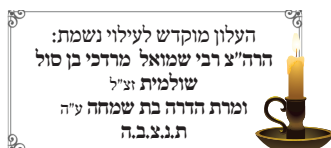
סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י, שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרויקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שיעורים שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות והתנועות | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקדים ואברכים עמלי תורה

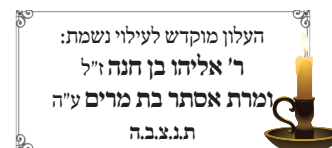
יום א' כ"ח אייר - שבת ה' סיון תשפ"ב

העלון מוקדש לעילוי נשמות:
הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול
שולמית ז"ל
ומרת הדורה בת שמוחה ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

מסכת יבמות פ"ג-פ"ט

שבוע פרשת נשא

העלון מוקדש לעילוי נשמות:
ר' אליהו בן חנה ז"ל
ומרת אסתר בת מרים ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין שלשים יום קודם ר"ה,
ואם נטע או הבריך או הרכיב יעקור...

כתב הרמב"ם [פ"ג מהל' שמיטה ויובל ה"א], "אף בזמן הזה אין נוטעין אילנות, ואין מרכיבין, ואין מבריכין, ערב שביעית, אלא כדי שתקלוט הנטיעה ותשהה אחר הקליטה ל' יום קודם ר"ה של שביעית, וסתם קליטה שתי שבתות, ודבר זה אסור לעולם מפני מראית העין, שמא יאמר הרואה בשביעית נטעו, נמצאת אומר שהנטע או המבריך או המרכיב ערב שביעית קודם ר"ה, במ"ד יום יקיים, פחות מכן יעקור, ואם לא עקר הפירות מותרין, ואם מת קודם שיעקור מחייבין את היורש לעקור" עכ"ל.

ומבואר מדברי הרמב"ם שהאיסור שישתרש ל' יום קודם ראש השנה אינו משום דין תוספת שביעית, שהרי בזמן הזה שאין בהמ"ק קיים קיי"ל דאין נוהגת תוספת שביעית, אלא משום שלא עלתה לו שנה לשנות ערלה, וישראל מונין את שנות הערלה, ויאמרו שבשביעית נטע, ולכן אסור ליטע אילן מ"ד יום קודם ר"ה. וטעם זה מבואר בגמ' [גיטין דף נג ע"ב נד ע"א] והרמב"ם פסק כטעם זה.

אולם כתב הדרך אמונה [ס"ק פ"ד], שדעת התוס' והר"ן שבזמן הזה מותר ליטע אילן עד ראש השנה, דלא קיי"ל כטעם דמונין.

אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין...

הקשה הר"ן [בר"ה דף י']. דכאן מבואר שנוהג ערלה בהברכה והרכבה, ובספרי תניא ונטעתם כל עץ מאכל פרט למבריך ומרכיב, ותיירץ דלגבי הברכה אם נפסק אסור דהוא כנטיעה חדשה, ואם לא נפסק מותר, ואפילו אם לא נפסק יש אופן שאסור אם ממשיך לינוק ממנו, ואם לא ינוק ממנו מותר, והדרך לדעת את זה הוא שאם ינוק ממנו הופך עליו שלא יהיו לכיוון האילן שממנו ינוק, וסימנך האי מאן דאכיל דלאו דיליה בהית לאיסתכולי ביה.

דף פ"ג

אמרי בי רב משמיה דרב הלכה כרבי יוסי באנדרוגינוס...

רש"י [ד"ה הלכה] פירש שהלכה כרבי יוסי דמתני' שאנדרוגינוס הוי זכר, ואמרי בי רב משמיה דרב פליגי על הא דאמרן לעיל דלרב ליתא למתני' מקמי איו. והוכיח כן רש"י ממה שבשאר הדברים שנשנו בגמ' שהלכה בהם כרבי יוסי איירי ר"ש בהדיה, וא"כ גם רבי יוסי של אנדרוגינוס בהכרח הוא ר"י של המשנה דס"ל שזכר הוא, דאיירי ר"ש בהדיה, ולא ר"י דברייתא דלא איירי ר"ש בהדיה, וכן כתבו התוס' [ד"ה הלכה כר' יוסי].

אולם הר"ח והרי"ף פירשו דקאי על רבי יוסי דברייתא דבריה בפני עצמה הוא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר או נקיבה הוא.

והנה הרמב"ם [הל' איסורי ביאה פ"א הט"ו] כתב "(אחד הבא על הזכר או) הבא על אנדרוגינוס דרך זכרותו חייב, (ואם בא עליו דרך נקבותו פטור), והטומטום ספק הוא לפיכך הבא על הטומטום או על אנדרוגינוס (דרך נקבותו) מכין אותו מכת מרדות, והאנדרוגינוס מותר לישא אשה". עכ"ל.

וכתב הכס"מ שהרשב"א כתב שהרמב"ם פסק בחיבורו ובפירושו המשניות הלכה כרבי יוסי דברייתא דהוא בריה בפני עצמה, ולפיכך אינו מאכיל בתרומה לפי שהוא ספק ואין ספק מאכיל בתרומה דספיקא דאיסורא לחומרא, ומאידך פסק הלכה כר"א שחייבין עליו סקילה כזכר, ואינו יודע איך יתיישבו ב' הפסקים הללו שאם הוא ספק היאך מחייבין עליו סקילה כזכר. וכתב דשמא הוא סובר דבריה בפני עצמה הוא ולפיכך אינו מאכיל בתרומה, והא דחייבים עליו סקילה כזכר אינו משום שהוא זכר, אלא מגזירת הכתוב דכתיב ואת זכר לא תשכב משכבי אשה.

כולל ומכון ראש פינה:

ולגבי הרכבה תירץ שמה שכתוב בספרי שאין בו ערלה, הוא באופן שמרכיב אילן באילן הנוטע למאכל, דכיון שנהגה ערלה בראשון, שהרי הוא אילן למאכל, השני בטל לגביו, דילדה שסיבכה בזקנה בטלה, ואפי' אם מרכיב באילן שלא עברו עליו ג' שנים, אין צריך להמתין ג' שנים לשני, אלא כיון שעברו על האילן שהרכיב בו ג' שנים סגי. ומה שמבואר כאן שיש ערלה בהרכבה, הוא במרכיב אילן באילן שנטעו לקורות ולעצים, שבזה דנים את הראשון כמי שלא נהגה בו ערלה, ועכשיו מתחיל למנות ערלה מחדש או במרכיב אילן מאכל באילן סרק, אלא שזה אסור לעשות משום כלאים.

אולם עכשיו אין נוהגים בחו"ל ערלה בהברכה והרכבה, ופירש הרמב"ן שהטעם הוא, משום שדעת ראב"י שהמברך והמרכיב אינו חוזר מעורכי המלחמה, משום שאינו בכלל נוטע, וה"ה שאין בו ערלה משום שאינו בכלל נוטע, ואף שבא"י מחמירים בזה דלא כראב"י, מ"מ בחו"ל קיי"ל דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל.

ולענין רבעי, כתב הר"ן שדעת התוס' והרז"ה שאינו נוהג בחו"ל אלא בכרם, ולא בשאר אילנות, כיון שיש בזה פלוגתא, וכל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל.

ודעת הרמב"ם [פ"י מהל' מאכלות אסורות], שאין רבעי נוהג כלל בחו"ל, ואין צריך פדיון, וכתב הר"ן שכן מוכח מהירושלמי [מעשר שני פ"ה].

ורב אחאי גאון כתב שהסובר שרבעי נוהג רק בכרם סובר שאינו נוהג בגפן יחידית רק בכרם, אולם דעת הרמב"ן שנוהג גם בגפן יחידית כדין כלאי הכרם.

קושי דתנן כמה יהא קישויה, ר"מ אומר או ארבעים או חמשים יום, רבי יהודה אומר דייה חדשה, רבי יוסי ור' שמעון אומרים אין קישוי יותר משתי שבתות...

כתב הרמב"ם [הל' איסורי ביאה פ"ז ה"א] "מעוברת שהתחילה להצטער ואחזזה חבלי לידה והתחיל הדם לצאת קודם שתלד אותו הדם הוא הנקרא דם הקושי, והיאך דינו אם בא בימי נדתה הרי הוא דם נדה והרי זו טמאה נדה, ואם בא בימי זיבתה ה"ז טהורה שנאמר בזבה דם יהיה זובה בבשרה, מפי השמועה למדו זובה מחמת עצמה ולא מחמת ולד, ובלבד שתלד ולד חי, אבל אם הפילה אין קושי לנפלים, אפילו היה הדם שותת ויורד עם החבלים והצער י"ד יום קודם שתלד הרי זה דם קושי וטהור אבל אם התחיל הדם קודם הלידה בט"ו יום או יתר הרי זה דם זיבה והרי היא יולדת בזוב". עכ"ל.

ומבואר ברמב"ם שפסק הלכה כר' יוסי וכו' ש, וכתב הרמ"מ שטעמו הוא משום דתרי נינהו.

א ולכאורה צ"ע למה הוצרך לטעם זה, הא אף בלא זה הא קיי"ל דהלכה כרבי יוסי משום דטעמו ונימוקו עמו.

עוד כתב הרמ"מ שם הרמב"ם שאם התחיל הדם בט"ו יום קודם הלידה הרי זה דם זיבה, אין הפירוש שביום אחד שתראה קודם הט"ו יום תהא צריכה שבעה נקיים כי מחמת ראיית יום אחד או שנים אינה נחשבת זבה גדולה אלא זבה קטנה, אלא כוונתו שהדם שהתחיל ט"ו יום קודם הלידה הוא דם זיבה ואם ראתה ראייה אחת קודם השבועיים שקודם הלידה הוי זבה קטנה, ואם ראתה ג' ראיות קודם לכן הוי זבה גדולה.

קידוש, דתנן המסכך גפנו על גבי תבואתו של חברו הרי זה קדש וחייב באחריותו, דברי רבי מאיר, רבי יוסי ורבי שמעון אומרים אין אדם אוסר דבר שאינו שלו...

כתב השו"ע [יו"ד סימן רצ"ו ס"ד] "אחד הנוטע ואחד המקיים, כיון שראה כלאים צמחו בכרמו והניחם, הרי זה קידש. ואין אדם מקדש דבר שאינו שלו. לפיכך המסכך גפנו על גבי תבואתו של חברו, קידש גפנו ולא נתקדשה התבואה. סיכך גפן חברו על תבואתו, קידש תבואתו ולא קידש גפן חברו. סיכך גפן חברו על תבואת חברו, לא קידש אחד מהם, ומפני זה הזורע כרמו בשביעית לא קידשו". עכ"ל.

דת"ר הנרבע, והמוקצה, והנעבד, והאתנן, ומחיר, וטומטום, ואנדרוגינוס מטמאין בגדים אבית הבליעה, רבי אליעזר אומר טומטום ואנדרוגינוס אין מטמאין בגדים אבית הבליעה, שהיה ר"א אומר כל מקום שנאמר זכר ונקבה, אתה מוציא טומטום ואנדרוגינוס מביניהם, ועוף הואיל ולא נאמר בו זכר ונקבה, אי אתה מוציא טומטום ואנדרוגינוס מביניהם...

להלכה כתב הרמב"ם [הל' איסורי מזבח פ"ג ה"ג] "הטומטום והאנדרוגינוס אף ע"פ שאין לך מום גדול מהן הרי הן פסולין למזבח מדרך אחרת לפי שהן ספק זכר ספק נקבה הרי הן כמין אחר, ובקרבנות נאמר זכר תמים ונקבה תמימה עד שיהיה זכר ודאי או נקבה ודאית, לפיכך אף העוף שהוא טומטום או אנדרוגינוס פסול למזבח". עכ"ל.

עוד כתב הרמב"ם [הל' פסולי המקדשין פ"ז ה"ד] "אבל הנרבע והמוקצה והנעבד והאתנן והמחיר והטומטום והאנדרוגינוס שנמלקו, הרי אלו נבלה לכל דבר ומטמאין בגדים בבית הבליעה, שאין הקדושה חלה עליהן והרי אין פסולן בקדש". עכ"ל.

ומבואר דס"ל כת"ק דהן מטמאין בגדים בבית הבליעה, ודלא כר"א דס"ל דכיון שלא נאמר בעוף זכר ונקבה אינו מטמא בגדים בבית הבליעה.

והקשה הכס"מ על מה שמבואר ברמב"ם על טומטום ואנדרוגינוס שאין לך מום גדול מזה, שהרי בעופות אין דין תמות, ותירץ הכס"מ שכיון שלמדנו שהטומטום ואנדרוגינוס חשובים מין אחר בקרבנות א"כ גם בעוף הם מין אחר, והתורה לא הכשירה מהעוף אלא תורים ובני יונה ואלו אינם לא תורים ולא בני יונה [וע"ע בלח"מ מה שהאריך בדברי הרמב"ם].

אר"נ בר יצחק אף אנן נמי תנינא רבי אליעזר אומר הכלאים, וטרפה, ויוצא דופן, טומטום ואנדרוגינוס לא קדושין ולא מקדשין, ואמר שמואל לא קדושין בתמורה, ולא מקדשין בעושה תמורה, ש"מ...

כתב הרמב"ם [הל' תמורה פ"א ה"ז] "הממיר בכלאים או בטריפה ויוצא דופן או בטומטום ואנדרוגינוס אין הקדושה חלה עליהן, והרי זה כמי שהמיר בגמל או בחמור לפי שאין במינן קרבן ולפיכך אינו לוקה, מה בין אלו לבעל מום בעל מום יש במינן קרבן אלו אין במינן קרבן". עכ"ל.

שניות מד"ס, שנייה לבעל ולא שנייה ליבם אסורה לבעל ומותרת ליבם, שנייה ליבם ולא שנייה לבעל - אסורה ליבם ומותרת לבעל, שנייה לזה ולזה אסורה לזה ולזה...

כתב השו"ע [סימן קע"ד ס"ב] "היתה אסורה לבעלה באיסור לאו או עשה או איסור דרבנן, ומותרת ליבם, יכולה להתייבם חוץ ממחזיר גרושתו משנשאת, ומת, שהיא חולצת ולא מתייבמת, וצרתה או חולצת או מתייבמת". עכ"ל.

אין לה לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות והולד כשר...

כתב רש"י [ד"ה ולא פירות] "... וכי היכי דקנסוה רבנן דלא גביא מיניה כתובת נכסי צאן ברזל שהכניסה לו משלה בתורת כתובה, קנסוה נמי דלא תגבה מיניה פירות שאכל בתנאי כתובה של פירקונה שהוא תנאי ב"ד שאין כתוב בשטר כתובה". עכ"ל. מבואר מיניה דס"ל שכשם שאין השניה גובה כתובתה כך אינה גובה את הנכסי צאן ברזל.

ועל הא דאמרינן 'ולא בלאות', כתב רש"י "אם עדיין יש לה בלאות ושחקים מן בגדים שהכניסה לו אינה נוטלתן כשיוצאה דקנסוה רבנן". עכ"ל. ומבואר שמפרש את זה על הבלאות של נכסי צאן ברזל שאע"פ שהם קיימים אינה נוטלתן משום הקנס, והיינו כשיטתו הנ"ל דאת אף הנכסי צאן ברזל הפסידה האשה.

אולם הרי"ף [כתובות דף ס' ע"א בדפי הרי"ף] כתב ששניה לא שנא הכיר בה ולא שנא לא הכיר בה אין לה כתובה מנה ומאתים אבל תוספת יש לה, ולא בלאות של נכסי מילוג בדליתנייהו, אבל בדאיתנהו יש לה, ונכסי צאן ברזל בין איתנהו בין ליתנהו אית לה. ומבואר מזה דס"ל שרק את המנה והמאתים אין לה, אבל את הנכסי צאן ברזל והתוספת כתובה יש לה. ומפרש הרי"ף דבלאות אינו בלאות של נכסי צאן ברזל אלא בלאות של נכסי מילוג, וגם זה דוקא בדליתנהו שבלו לגמרי, אבל הם ישנם בעולם יש לה, אבל בלאות של נכסי צאן ברזל משמע ברי"ף שיש לה אפילו בדליתנהו.

ושיטת התוס' לקמן [דף פ"ה ע"א ד"ה בלאות] נראה דמיירי בנכסי צאן ברזל כפרש"י, אלא שמיירי בבלאות דליתנהו כפירוש הרי"ף, אבל אם איתנהו צריך ליתנם לה.

ונמצא ששיטת התוס' היא שיטה ממוצעת בין רש"י לרי"ף, דלשיטת רש"י אין האשה לוקחת כלל את הנכסי צאן ברזל, לשיטת התוס' היא נוטלתן אלא א"כ ליתנהו, ולשיטת הרי"ף אפילו אם ליתנהו הבעל חייב באחריותן.

וכתב הרי"ף להוכיח שבשניה אין חילוק בין הכיר בה לבין לא הכיר בה ממה שהתנא חילק באיילונית ולא חילק בשניה. ועוד הוכיח הרי"ף מהא דאיתא לקמן [דף פ"ה] דאלמנה לכה"ג יש לה כתובה, שניה אין לה כתובה, והנה אלמנה לכה"ג דיש לה כתובה הוא בדהכיר בה אבל בדלא הכיר בה אין לה כתובה, ומינה דהא דקתני שניה אין לה כתובה היינו בדהכיר בה, ואם בדהכיר בה אין לה כתובה, כל שכן שבלא הכיר בה אין לה כתובה.

והא דאין לה מזונות, כתב הטור [סימן קט"ז ס"ד] שהוא בין בחייו בין לאחר מותו, וכתב הב"י שכן מוכח מהא דאמרינן דאלמנה לכה"ג יש לה מזונות, והיינו לאחר מיתתו דבחייו אין לה מזונות, ומינה דהא דקתני סמוך לזה דשניה אין לה מזונות היינו אף לאחר מיתתו, וכל שכן בחייו שמוטל עליו להוציאה, וכתב שכן כתב הרא"ש [שם].

וכתב הרמב"ם [הל' אישות פכ"ד ה"ד] "ולמה לא חלקו בשניה בין הכיר בה ללא הכיר אלא אמרו אין לה עיקר כתובה בכל מקום, מפני שהיא מדברי סופרים עשו בה חיזוק, אבל אם נשא אחת מחייבי לאוין והכיר בה או אחת מחייבי עשה בין הכיר בה ובין לא הכיר יש לה כתובה, שחייבי לאוין שהכיר בה רצה לזיזוק בנכסיו, וחייבי עשה איסורן קל". עכ"ל.

וטעם זה מבואר בגמ' לקמן [דף פ"ה ע"ב] בשם רבי, וכתב הב"י שאע"ג שרשב"ג פליג על טעם זה פסק הרמב"ם כרבי, משום דקיי"ל דהלכה כרבי מחבירו.

והנה בגמ' [שם] איתא עוד "דבר אחר זו הוא מרגילה וזו היא מרגילתו", ופירש רש"י זה הוא מרגילה אלמנה לכהן גדול וכו' הוא מרגילה ומסיתה להנשא לו, וזו שניה כיון דלאו איהי מיפסלא ולא זרעה מיפסיל ולא מפסדא מידי בביאתו היא מרגילתו, דאשה רוצה להנשא יותר מן האיש.

ובגמ' שם יש ב' לשונות בביאור ה'דבר אחר' של הברייתא, יש אומרים שרבי שמעון בן אלעזר אמר את זה, ויש אומרים שרבי אמר את זה, ולפי היש אומרים שרבי אמר את זה היה קשה לרבי מחלוצה שהיא דרבנן ויש לה כתובה, ותירץ דבחלוצה כיון שהוא פוסלה מדרבנן על כן הוא מרגילה ולכן יש לה כתובה, משא"כ שניות שהיא מרגילתו כיון שאינו פוסלה ולכן אין לה כתובה.

והטור כתב [ריש סימן קט"ז] כתב את חלוצה בהדי גרושה דאית לה כתובה, וכתב הב"י שנראה שהוא סובר כלישנא בתרא שרבי אמר את זה, וס"ל דחלוצה אית לה כתובה כגרושה משום שהוא מרגילה.

אולם כתב הב"י שהרמב"ם לא הזכיר טעם זה דזה הוא מרגילה וזה היא מרגילתו, וגם לא הזכיר כלל את דין החלוצה בהדי גרושה שיש לה כתובה, ונראה שסובר שחלוצה אין לה כתובה הואיל והיא מדברי סופרים ועשו בהן חיזוק, ומה שהמשנה שנתנה את חלוצה בהדי גרושה דיש לה כתובה הוא רק על שיגרת הלשון, ולא משום דדינם שוה לענין זה.

וטעמו של הרמב"ם משום שסובר שלפי הלישנא קמא בגמ' דרשב"א קאמר לטעם שכאן הוא מרגילה וכאן היא מרגילתו, ורבי לא הזכיר טעם זה אלא רק את הטעם ששניה מדרבנן וצריכה חיזוק, א"כ דין החלוצה כדין השניה דכיון שהיא מדרבנן היא צריכה חיזוק ואין לה כתובה, וכיון שיש ספק בדין זה מחמת ב' הלשונות בגמ', מספק אין מוציאין ממון, ולכן לא הזכיר הרמב"ם שיש לחלוצה כתובה כדין הגרושה, וגם לא הזכיר שאין לה כתובה כדין השניה, דדין זה שנוי בספק ומספק אין מוציאין ממון.

להלכה כתב השו"ע [סימן קט"ז ס"ד] "שניה, בין הכיר בה בין לא הכיר בה, דינה כדין חייבי לאוין שלא הכיר בה, חוץ מנכסי צאן ברזל ונכסי מלוג, שדינה בהם ככל הנשים". עכ"ל.

וכתב הב"ש [ס"ק ח'] שמ"ש השו"ע שדינה בהם ככל הנשים הוא לשיטת הרי"ף והרמב"ם, אבל לשיטת התוס' והרא"ש אינו כן.

וכופין אותו להוציא...

כתב השו"ע [סימן קנ"ד ס"ב] "כל הנושא אשה בעבירה, אפילו באיסור דרבנן כגון שניות, כופין אותו להוציא". עכ"ל.

אלמנה לכ"ג, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לנתין ולמזר - יש להן כתובה...

בגמ' בכתובות [דף ק"א ע"ב] מבואר דאם הכיר בהן יש להן כתובה ואם לא הכיר בהן אין להן כתובה.

ובהכיר בה דיש להם מזונות כתבו הרי"ף [בכתובות דף ס' ע"א] והרא"ש [סימן כ"ה - כ"ח] דאם הכיר בהן יש לה כתובה ותוספת כתובה פירות ובלאות. ומזונות יש לה רק לאחר מיתה אבל מחיים אין לה מזונות כיון שהוא חייב להוציאה, ואם יש לה מזונות היא תבוא להתעכב אצלו כמבואר בגמ' לקמן [דף פ"ה ע"א].

ובלא הכיר בהן אין להן כתובה ויש להם תוספת כתובה כדעת שמואל.

ולענין בלאות שאין להם, כתב הרי"ף שמסתבר שכיון שדינם הוא כדין האיילונית ודין האיילונית שאם הבלאות קיימים יש לה, בין בלאות של נכסי מילוג בין בלאות של נכסי צאן ברזל, ואם הבלאות אינם, נכסי מילוג שברשותה קיימי יש לה, ונכסי צאן ברזל שלא ברשותה קיימי לית לה, מסתבר שכן הוא הדין אף בחייבי לאוין.

ובטעם הדבר שאין לה כתובה ויש לה תוספת כתובה, רש"י [כתובות דף ק"א ע"א ד"ה אבל] פירש שהטעם הוא משום שהתוספת מתנה בעלמא הוא דיהיב לה לחיבת ביאה. וכיצא בזה כתב הרמב"ם [הל' אישות פכ"ד ה"ג] "ולמה אין להן עיקר ויש להם תוספת, העיקר שהיא תקנת חכמים כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה הואיל ולא הכיר בה אין לה עיקר, אבל תוספת שהוא חייב עצמו בה כל זמן שתרצה ותעמוד לפניו הרי עמדה בתנאי שלה והרי הקנת לו הנאתה והרי היא עומדת, אבל התורה אסרה עליו ומה היא יכולה לעשות, לפיכך יש לה תוספת שאין מעשיה הן הגורמין לה להאסר אלא אסורה היתה מקודם". עכ"ל.

להלכה כתב השו"ע [סימן קט"ז ס"א] "הנושא אחת מחייבי לאוין, אם הכיר בה יש לה עיקר ותוספת וכל תנאיה, ומיהו מזונות אין לה אלא לאחר מותו, אבל בחייו אין לה, אפילו לותה ואכלה אינו חייב כלום, [ואם זן אותה, מעשה ידיה שלו - הגהת הרמ"א]. ואם לא הכיר בה, אין לה מנה ומאתים אבל תוספת יש לה. ואין לה שום תנאי מתנאי כתובה, ואפילו מזונות, אחר מותו, ואינו חייב בפרקונה, ואפילו הכי אינו משלם פירות שאכל משלה, ואפילו הם בעין אצלו. ונכסיה שהכניסה לו, אם הם בעין, בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל, תטלם, וכל מה שאבד או נגנב או כלה או נשחת מנכסי צאן ברזל, אינו חייב לשלם, וכל מה שאבד או נגנב מנכסי מלוג, חייב לשלם". עכ"ל.

דאמר רב יהודה אמר רב לא הוזהרו כשירות להנשא לפסולין...

כתב השו"ע [סימן ז' ס"ב] "הכהנת מותרת לינשא לחלל ולגר ולמשוחרר, שלא הוזהרו כשירות להנשא לפסולי כהונה, שנאמר בני אהרן ולא בנות אהרן". עכ"ל.

דאמר רב יהודה אמר רב, וכן תנא דבי רבי ישמעאל איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה...

כתב הרמב"ם [הל' איסורי ביאה פ"ז ה"ה] "וכל מקום שהוא לוקה היא לוקה, וכל מקום שהוא אינו לוקה היא אינה לוקה, שאין הפרש בין איש לאשה לעונשין, זולתי בשפחה חרופה בלבד כמו שביארנו". עכ"ל.

דף פ"ה

בני אהרן ולא בנות אהרן...

כתב השו"ע [י"ד סימן שע"ג ס"ב] "אפילו בעל מום, מוזהר מליטמאות, אבל חלל וכהנת, מותרים ליטמא". עכ"ל.

וכתב הש"ך [ס"ק ב'] בשם הב"ח דדוקא חלל דאורייתא מותר ליטמאות אבל חלל דרבנן כגון שנולד מכהן גדול בחלוצה אסור ליטמאות ואם הוא נולד מספק חלוצה הוי כהן גמור לכל דבריו.

כהנים לויים וישראלים מותרין לבא זה בזה...

כתב השו"ע [סימן ח' ס"א] "כהנים, לויים וישראלים מותרים לבא זה בזה, והולד הולך אחר הזכר". עכ"ל.

לויים וישראלים חללים גרים חרורים מותרין לבא זה בזה...

כתב השו"ע [סימן ח' ס"ב] "לויים וישראלים וחללים, מותרים לבא זה בזה, והולד הולך אחר הזכר".

עוד כתב השו"ע [שם ס"ג] "לויים, ישראלים וחללים, גרים ועבדים משוחררים, מותרים לבא זה בזה. והגר והמשוחרר שנשא לוייה או ישראלית או חללה, הרי הבן ישראלי. וישראלי או לוי או חלל שנשא גיורת או משוחררת, הולד הולך אחר הזכר".

וכתב האבן ברורה [ס"ק ג'] שכתב הנתיבות לשבת [ס"ק ב'] דנראה שאם נשא לוי אשה באיסור כגון מחייבי עשה כמצרית שניה, או אפילו מחייבי לאוין באופן שאין הולד ממזר כגון יבמה לשוק, הבן הזה יש לו קדושת לוי אע"פ שהוא פגום לכהונה, אבל אם נשא אשה מחייבי כריתות שנעשה הבן ממזר על ידי זה, אין לו קדושת לוייה, והטעם על פי מה דאיתא ביבמות [דף ע"ז ע"ב] 'מאי ממזר מום זר', משמע דהוא זר לכל דבריו וכן כתב המג"א [או"ח סימן קל"ה ס"ק י"ג] דבן לוי ממזרת אין לו קדושת לוייה, מיהו אין דבר זה מוסכם.

ובבירור הלכה [ס"ק א'] הוכיח מדברי הרשב"א והראב"ד שחולקים ע"ז וס"ל שבן לוי ממזר יש לו קדושת לוייה, וע"ע בדברי רש"י בגיטין [דף נ"ט ע"ב ד"ה דכוותיה] וב"ד דוד [ח"א ח' ע"ב בהגה אות ח' ד"ה א"ה].

וממזרי נתיני שתוקי ואסופי מותרים לבא זה בזה...

כתב הרמב"ם [הל' איסורי ביאה פט"ו הל"ג] "דבר ברור שהשתוקי אסור לישא שתוקית, ואסופי אסור באסופית מפני שהן ספיקות, אבל ממזרים ודאים ונתינים מותרים לבוא זה בזה והולד ממזר, ושתוקי ואסופי מותרין בנתינים ובשאר הגרים והולד ספק". עכ"ל.

בעו מיניה בני בירי מרב ששת שניה לבעל ולא שניה ליבם, יש לה כתובה מיבם או לא, כיון דאמר מר כתובתה על נכסי בעלה הראשון, לית לה, או דלמא כיון דאילו לית לה מראשון תקינו לה רבנן משני, אית לה...

להלכה כתב השו"ע [סימן קס"ח ס"ט] "יבמה שלא היה לה על בעלה כתובה, מפני שהיא אסורה עליו והיא מותרת ליבם, אם רצה כונס ואין לה כתובה, כדרך שלא היה לה על בעלה". [ודוקא שלא כתב לה, אבל אסור להשהותה בלא כתובה – הגהת הרמ"א]. ודינה עם יבמה בתוספות, כמו שהיה לה על בעלה. אבל אם לא כתב לה בעלה כתובה, או שמכרה לו או שמחלה לו, צריך היבם לכתוב לה כתובה כדרך כל האלמנות". עכ"ל.

והרמ"א כתב "וכן אם לא היו נכסים לבעלה הראשון, יש לה כתובה מנה משני, כדין אלמנה. היו לה בנות מן היבם, אם

יש לה כתובה על נכסי יבם, גם הבנות ניוזנות מן האחים. ואם אין לה כתובה על נכסיו, גם הבנות אינן ניוזנות מן האחין, מ"מ האלמנה ניוזנית כל ימי מגר אלמנותה". עכ"ל.

וכתב הב"ש [ס"ק ז'] שהב"ח דקדק מדברי הטור והרמב"ם דס"ל שאין איסור לדור עמה בלא כתובה, ולא שייך בזה את התקנה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, דמאחר שנשאה מתחילה באיסור תהא קלה בעיניו להוציאה, ואע"ג שאם נשאת לאחר בודאי יש לה כתובה משום החשש שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, בנשאת ליבם אין לה כתובה, דכיון שהיא באה מכח הראשון שהיה אסור לה אין לה כתובה, ואף שהרמ"א החמיר שאסור לדור עמה בלא כתובה זהו רק לכתחילה, אבל בדיעבד אם לא כתב לה כתובה אין עליו שום חיוב כתובה, משא"כ כשלא כתב לה כתובה והיא מותרת, יש לה חיוב כתובה אף שלא כתב לה, מתקנת חז"ל כשאר אשה.

שניות מדברי סופרים אין לה כתובה, לא פירות לא מזונות ולא בלאות, והיא כשירה וולדה כשר, וכופין אותו להוציא...

כתב השו"ע [סימן ז' ס"ט] "כהן שבא על חלוצה, היא וולדה חללים מדרבנן. אבל כהן שבא על אחת מהשניות, היא כשרה וזרעו ממנה כשרים". עכ"ל.

וכתב האבן ברורה [ס"ק קפ"ח] שהאחרונים דנו אם מותר לכהן שנולד מחלוצה לשאת חלוצה, דהרי הוא באמת כהן, והוא חלל רק מדרבנן, אולם אף היא אסורה לכהן רק מדרבנן, ואפשר דלגבי זה דיינינן ליה כאילו אינו כהן, ומסקן להלכה דאין חילוק דכל שהוא באמת כהן מן התורה, אסור לישא חלוצה.

עוד כתב האבן ברורה [ס"ק קפ"ט] על הא דהבא על אחת מהשניות היא כשרה וזרעו ממנה כשרים, שביאור הדבר הוא שאף שאסורות מדברי סופרים לא עשאוה כזונה מדרבנן, וממילא היא כשרה ובניה כשרים אפילו בביאה שניה.

עוד כתב [שם] דהחילוק בין שניות דרבנן לחלוצה דרבנן הוא, לפי שאיסור שניות אינו איסור לכל ישראל והוי שוה בכל ואינו מיוחד לכהנים, מה שאין כן איסור חלוצה הוא רק לכהנים, והוי איסורי כהונה ולכן הולד חלל מדבריהם, וחילוק זה כתב הרמב"ם [הל' איסורי ביאה פי"ט ה"ח].

ובשם הלבוש כתב שהטעם הוא דלפי שלא גזרו בישראל שבא על השניה לפסול את זרעה, כך לא פסלו גם בכהנים, ולכן היא לא נתחללה וזרעה כשר.

ובשם העטרת יהושע כתב לחלק, שאיסור שניה אינו איסור בעצם, ולא עשאוה ערוה מדבריהם, אלא הוי רק סייג שלא יעבור על דאורייתא, מה שאין כן חלוצה דנתנו לה דין איסור כהונה ממש ולכן הולד הנולד ממנה הרי הוא כנולד מאיסורי כהונה שהוא חלל.

ותהא זרה, זרה מי לא אכלה במעשר...

מבואר בגמ' דאיכא פלוגתא במעשר ראשון שלדעת ר"מ אינו נאכל לזרים, ולדעת חכמים נאכל לזרים.

להלכה כתב הרמב"ם [הל' מעשר פ"א ה"ב] "מעשר ראשון מותר באכילה לישראל ומותר לאכלו בטומאה שאין בו קדושה כלל, וכ"מ שנאמר במעשרות קדש או פדייה אינו אלא מעשר שני, ומניין שמעשר ראשון חולין שנאמר ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב, מה גורן ויקב חולין לכל דבר אף מעשר ראשון שניטלה תרומתו חולין לכל דבר, לפיכך בת לוי שנשבית או שנבעלה בעילת זנות נותנין לה המעשר ואוכלת, אבל מי ששמעה שמת בעלה או העיד לה עד אחד וניסת ואח"כ בא בעלה קנסו אותה חכמים שתהיה אסורה במעשר". עכ"ל.

וכתב הכס"מ שלכאורה כיון שהתנא סתם כר"מ היה צריך לפסוק כר"מ, ועוד דלא אשכחן שר"א בן עזריה פליג עליה אלא שמתירו לכהן, וא"כ אמאי פסק הרמב"ם שמעשר ראשון מותר לזרים, ותיריך הכס"מ ב' תירוצים א. מדמקשינן בפשיטות 'זרה מי לא אכלה במעשר' מבואר שההלכה שזרה אוכלת במעשר ראשון. ב. לקמן בסוגיא אמרינן מ"ט דר"מ דכתיב כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה מה תרומה אסורה לזרים אף מעשר אסור לזרים, ורבנן מה תרומה טובלת אף מעשר טובלת וכדנתיא רבי יוסי אומר וכו', הרי דרבנן פליגי על ר"מ והלכה כרבנן.

וכתב הדרך אמונה [ס"ק י'] "...והא דכתיב וכל זר לא יאכל קדש הוא דוקא תרומה דאיכרי קודש, אבל מעשר ראשון לא איכרי קדש, וכן מותר באכילה לערל, וכן מותר להלוי להאכילה לבהמה אפילו של ישראל, וכן לגוי, ונראה שאין הלוי מברך על אכילתה כיון שמותרת לזרים ולא מצינו לאכילת מעשר ראשון מצוה, וגם אין איסור בהפסד המעשר ראשון כמו בתרומה דמעשר ראשון חולין לכל דבר". עכ"ל.

דף פ"ו

תנו רבנן תרומה לכהן ומעשר ראשון ללוי דברי ר' עקיבא, רבי אלעזר בן עזריה אומר לכהן...

כתב הרמב"ם [הל' מעשר פ"א ה"א] "אחר שמפרישין תרומה גדולה מפריש אחד מעשרה מן הנשאר וזהו הנקרא מעשר ראשון ובו נאמר כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' וגו', והמעשר הזה ללויים זכרים ונקבות, שנאמר ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה". עכ"ל.

וכתב המהר"י קורקוס שהרמב"ם פסק כר"ע שהמעשר ראשון ללוי משום דקיי"ל כר"ע מחבירו.

עוד כתב הרמב"ם [שם ה"ד] "...ועזרא קנס את הלויים בזמנו שלא יתנו להן מעשר ראשון אלא ינתן לכהנים לפי שלא עלו עמו לירושלים". עכ"ל.

וכתב המהר"י קורקוס שדברי הרמב"ם צריכים יישוב, שבה"א פסק שהמעשר ראשון ללוי ולא לכהן והיינו כר"ע, וכאן פסק שעזרא קנס שלא יתנו את המעשר ללויים אלא לכהנים וזה כדעת ר"א בן עזריה, שהרי לדעת ר"ע שקודם הקנס היו מקבלים רק הלויים, הקנס היה שהמעשר ינתן בין לכהנים בין ללויים, ולדעת ר"א בן עזריה שקודם הקנס היה המעשר ניתן בין לכהנים ובין ללויים, אחרי הקנס אין המעשר ניתן אלא לכהנים, וכמבואר בתוס' בסוגיין [ד"ה מפני], וא"כ הרמב"ם שפסק הלכה כר"ע, היה לו לפסוק שאחרי הקנס ינתן המעשר בין לכהנים בין ללויים.

וכתב המהרי"ק שחילוק זה בין ר"ע לר"א בן עזריה מוכרח מהסוגיא בכתובות [דף כ"ו ע"א], וכן הוכיחו התוס' בסוגיין [ד"ה מפני] שבכמה סוגיות מבואר שנתנו את המעשר ללויים, ואם נימא שאף לר"ע לאחר הקנס לא היה ניתן המעשר ללויים הנהו סוגיות כמאן הם.

וכתב המהרי"ק שיש מי שכתב שעזרא לא קנס אלא את הלויים העשירים אבל את הלויים העניים לא קנס, וכל הסוגיות שמבואר בהם שנתנו מעשר ללוי היינו ללוי עני, אבל כתב שבדעת הרמב"ם אי אפשר לומר כן [שהרי לא פירש כלל שיש חילוק בין לוי עשיר ללוי עני].

וכתב המהרי"ק שהרמב"ם סובר שעזרא קנס רק את הלויים שבזמנו, וכמו שמשמע מלשון הרמב"ם שכתב "ועזרא קנס את הלויים בזמנו", והקנס היה אף לדעת ר"ע שהכהנים יקבלו מעשר ולא הלויים, והא דמבואר בכל הסוגיות שנתנו מעשר ללויים הוא משום שהקנס היה רק לדורו של עזרא, ולא לדורות הבאים אחריו, וכן מסתבר דלמאן דאמר שהקנס היה משום שלא עלו בימי עזרא, אין סברא שיקנסו עזרא גם את הדורות אחריהם.

והסוגיא בכתובות שמשמע מינה שרק לדעת ר"א בן עזריה היה קנס שלא יקבלו הלויים כלל, אבל לדעת ר"ע היו מקבלים גם הכהנים וגם הלויים, לרמב"ם היה גירסא אחרת בסוגיא שם [עיי"ש במהרי"ק].

אולם הקשה ע"ז המהרי"ק שבסוגיין מוכח שעזרא קנס אף את הדורות הבאים, שכן מוכח במעשה דר"ע שאהדריה לפתחא לבי קברי, ומסקינן בסוגיין שאמר לו אי דקא אתית בתורת קנסא אית לך וכו', וכן מוכח נמי מהא דאמרינן בסוטה [דף מ"ז ע"ב] ביוחנן כה"ג שהעביר הודיית המעשר מפני שהיו נותנים אותו לכהנים, ומוכח שאף לדורות הבאים היה המעשר ניתן לכהנים.

ולכן כתב המהרי"ק שצריך לפרש דלדעת הרמב"ם היה חילוק, שבדורו של עזרא היה הקנס שיתנו המעשר לכהנים ולא ללויים, ואחרי דורו של עזרא הדבר תלוי בפלוגתת ר"ע וראב"ע, שלדעת ראב"ע שהמעשר היה ניתן קודם הקנס ללויים ולכהנים, כיון שלא רצו לבטל את הקנס של עזרא, אף לדורות השאירו את הקנס שהמעשר יהיה רק לכהנים, כי אם

האשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך
וניסת ואח"כ בא בעלה תצא מזה ומזה...

ובגמ' איכא מ"ד שרק אם נישאת בעד אחד לא תצא, אבל
אם נישאת בב' עדים תצא, אולם הרי"ף [דף כ"ז ע"ב] והרא"ש
[סימן א'] כתבו עפ"י ד' הגמ' לקמן [דף צ"א ע"ב] דלהלכה אפילו
אם נישאת בב' עדים תצא מזה ומזה, וכן פסק הרמב"ם [הל'
גירושין פ"י ה"ה].

וכתב הנמוק"י שנישאת משמע שנכנס לחופה, והיינו
שאפילו אם רק נכנסה לחופה ולא נבעלה תצא מזה ומזה, וכן
כתבו הריטב"א הרא"ש והריב"ש.

עוד כתב הנמוק"י בשם הרשב"א שאין לה לא עיקר כתובה
ולא תוספת כתובה ולא נדוניה, כיון שהיא עוברת על דת.

והא דאמרינן שאין לה פירות, פירשו בירושלמי וכן רש"י
[דף פ"ט ע"א ד"ה תנאי כתובה] שאין מוציאה ממנו פירות שאכל,
ואע"ג שאינו חייב בפרקונה והו' משום שקנסו רבנן לדידה,
וכל זה רק לגבי מה שאכל קודם שבא הראשון, אבל לגבי מה
שאכל לאחר שבא הראשון מוציאה ממנו.

והא דאמרינן ולא מזונות היינו אפילו מה שלותה ואכלה
תחתיו.

והא דאמרינן ולא בלאות, רש"י פירש שאפילו שחיקת
בגדים שהיו לה לא תוציא, ומבואר שאף הבלאות שישנם
אינה נוטלתם, אולם הנמוק"י כתב בשם המפרשים שבלאות
היינו מה שנתבלה ואינו, אבל מה שישנו יש לה, וכן כתבו
הרי"ף [יבמות דף כ"ח] והרמב"ם [הל' גירושין פ"י ה"ז] והרא"ש.

להלכה כתב השו"ע [סימן י"ז סנ"ו] "האשה שהלך בעלה
למדינה אחרת ובאו ואמרו לה מת בעליך ונישאת ואח"כ בא
בעלה, לא שנא נישאת על פי עד אחד או על פי שני עדים,
[אפילו לא נבעלה - הגהת הרמ"א], תצא מזה ומזה. וצריכה גט
משניהם, ואין לה כתובה משניהם [אפי' החזירה הראשון - הגהת
הרמ"א], ולא פירות שאכלו מנכסי מלוג שלה, אף על פי
שאנים חייבים בפרקונה. ודוקא שאכל השני קודם שבא
הראשון, אבל מה שאכל אחר שבא הראשון, צריך להחזיר.
ואינו חייב ליתן הבלאות מנכסי צאן ברזל שלה, והוא שבלו
לגמרי, אבל מה שיש מהם בעין, נוטלתו. ואם נטלה מזה
או מזה כתובה או פירות, צריך להחזיר. ודוקא שנטלה
מהשני אחר שבא הראשון, אבל אם נטלה ממנו קודם שבא
הראשון, אינה צריכה להחזיר. ושניהם אינם מטמאים לה, אם
הם כהנים, ואינם זכאים במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת
נדריה; ונפסלה מהכהונה ומהתרומה ומהמעשר, אם היא בת
לוי. [אבל בעלה הראשון יורשה, אם מתה - הגהת הרמ"א]. מתו אחיו
של זה ואחיו של זה, חולצין ולא מיבמין והולד מהשני הוא
ממזר מהתורה, אם הולידו עד שלא גרש הראשון, אבל אם
לא הולידו אלא אחר שמת הראשון, או גירשה, אין הולד משני
אלא ממזר דרבנן. ואם בא עליה [הראשון - הגהת הרמ"א] קודם
שיגרש השני, הולד שיוולד ממנה ממזר מדבריהם". עכ"ל.

היה ניתן גם ללוים היה בטל הקנס שהרי זה היה אף קודם
הקנס, אולם לדעת ר"ע כיון שקודם הקנס המעשר היה ניתן
ללוים ולא לכהנים, אף שבדורו של עזרא היה ניתן המעשר
לכהנים ולא ללוים, אחרי דורו של עזרא ביטלו במקצת את
הקנס ואמרו שינתן בין לכהנים בין ללוים כי אין הקנס בטל
לכך לגמרי, כיון שלא ניתן רק ללוים כמו קודם הקנס.

ולפי"ז נמצא דלדין דפסקינן כר"ע, בדורו של עזרא ניתן
המעשר רק לכהנים, ועכשיו לדורות עולם ניתן המעשר בין
לכהנים בין ללוים. ובדרך זו הלך נמי מרן הכס"מ, ועיין עוד
במהרי"ק שביאר באופ"א את שיטת הרמב"ם.

ובדרך אמונה [ס"ק ל"ה] ביאר את שיטת הרמב"ם ע"פ החזון
איש [דמאי סימן ב' ס"ק ג'], דהקנס היה שינתן המעשר ללוים
ולא לכהנים, אך הקנס היה רק לזמנו של עזרא, וזמנו נקרא
כל זמן שהיה בית שני קיים, ואחרי שנחרב הבית בטל הקנס
לגמרי והמעשר ניתן ללוים ולא לכהנים [ודלא כהמהרי"ק והכס"מ
דסברי שאף אחרי דורו של עזרא ניתן המעשר לכהנים וללוים], וכל הנך
סוגיות שמשמע שאף אחרי דורו של עזרא נשאר הקנס, או
שזה היה קודם חורבן הבית, או שלא ביטלו את זה מיד, וזה
היה קודם שביטלו את הקנס.

אך כתב הדרך אמונה [ס"ק ל"ז] שדעת הרבה ראשונים
שהקנס היה שיתנו אף לכהן אבל גם ללוי נותנים, והקנס
קיים גם בזמן הזה. וכתב דצ"ע אם נהגו כן בזמנינו לתת
לכהן.

עוד הביא הדרך אמונה דעת י"א דעזרא לא קנס כלל ואין
נותנין את המעשר רק ללוים, והוא דעת הריטב"א דס"ל
דהקנס הוא רק לדעת ראב"ע, אבל לדעת ר"ע לא היה קנס,
אך כתב [בציון ההלכה ס"ק נ"ב] שדעת רוב הראשונים אינה כן,
אלא אף לר"ע היה קנס.

ולענין מעשרות בזמן הזה, כתב הדרך אמונה [הל' תרומות פ"ז
ה"ב ס"ק כ'] על פי דברי החזון איש, שאין לתת מעשר ראשון
ללוי בזמן הזה כיון שעולין על פי עצמן, ואין צריך אפילו
להעלותן בדמים, ומכל מקום כתב שיש אומרים שמידת
חסידות ליתן המעשר ראשון ללוי, וכל זה בודאי טבל, אבל
בספק טבל אף בזמן הבית לא היה ניתן המעשר ראשון ללוי,
וכל זה לגבי תרומה ומעשר ראשון, אבל מעשר עני אם הוא
מודאי טבל חייבים ליתן לעניים שהרי יש לנו ודאי עניים.

ניסת לישראל לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר, מת
ולה הימנו בן לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר. מת בנה
מישראל תאכל במעשר, מת בנה מלוי תאכל בתרומה, מת
בנה מכהן לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר...

כתב הרמב"ם [הל' תרומות פ"ז ה"יז] "בת ישראל שנשאת לכהן
ומת ולה ממנו בן וחזרה ונשאת לישראל לא תאכל בתרומה, מת
הישראל ולה ממנו בן לא תאכל בתרומה מפני בנה שמישראל,
מת בנה מישראל אוכלת בשביל בנה הראשון". עכ"ל.

וכתב הב"ש [ס"ק קס"א] שכיון שכתב הרמ"א שאפילו אם לא נבעלה תצא, הוא הדין דאפילו אם רק נתייחדה לאחר הקידושין ולא נכנסה לחופה, קיימים בה כל הדינים הללו.

וכתב באבן ברורה [ס"ק תשנ"ז] דאף שמסקינן בגמ' שהטעם להצריך גט מנשואי השני הוא משום דעבדא איסורא, וא"כ קשה למה מבואר בראשונים שאף אם נכנסה לחופה ולא בא עליה אסורה, אלא אין הכוונה דוקא שעבדא איסורא ממש שנבעלה, אלא כיון שנכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה חשיב כעבדא איסורא, משום שזימנה עצמה לביאה ונכנסה לחופה לשם כך, או משום דלא פלוג רבנן בנשאת.

עוד כתב האבן ברורה [ס"ק] דכשלא נתייחדה עמו יש שכתבו דהוי כנתקדשה גרידא שלא נאסרה, דדוקא בחופה שהיה בה גם יחוד אסרינן לה משום דעבדא איסורא, אמנם להטעם הנזכר דלא פלוג רבנן נראה לאסור בחופה לחוד הגם שלא היה בה יחוד, אבל כשהיה חופת נדה אינה נאסרת בזה, כיון שאינה קרובה לביאה שהרי היא אסורה לבעלה. ועיי"ש עוד באבן ברורה.

דף פ"ה

אמר רב ששת כגון שניסת לאחד מעדיה, היא גופא באשם תלוי קיימא, באומרת ברי לי...

פרש"י [ד"ה ברי לי] "כגון על ידי סימנים ואשם תלוי אינו בא אלא על מי שלבו נוקפו". ובכתובות [דף כ"ב ע"ב] כתב רש"י שאומרת "אין לבי נוקפי שבירי לי אילו היה קיים היה בא", ומבואר ברש"י שם שאין לה סימן שהוא מת, אלא שבירי לה שהוא מת משום שאילו היה קיים היה בא.

וכתב הר"ן [כתובות דף ט' ע"ב ד"ה באומרת] על פירוש רש"י בכתובות, שנראה שרש"י הוזקק לפרש כן, משום שאם היא אומרת שבירי לה שהוא מת, תיפוק ליה שהאשה שאמרה מת בעלה נאמנת, והר"ן חלק על פרש"י דלא סגי במה שהיא אומרת שבירי לה שמת בעלה, דכל זמן שאינה יודעת בבירור שהוא מת באשם תלוי קיימא, אלא ודאי מיירי שאומרת בריא לי שראוהו שמת, והא דאמרינן שהאשה שאמרה מת בעלי נאמנת, הוא דוקא כשאין עדים שמכחישים אותה.

להלכה כתב השו"ע [סימן י"ז סעיף מ"ב] "שני עדים אומרים מת, ושנים אומרים לא מת, הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא, מפני שהוא ספק. ואם נשאת לאחד מעדיה, והיא אומרת ברי לי שמת, הרי זו לא תצא". וכתב הרמ"א "אין מוציאין אשה מבעלה אם יצא קול שבעלה הראשון חי". עכ"ל.

וכתב באבן ברורה [ס"ק תקצ"ב] שיש אומרים שאפילו אם נשאת בהיתר על פי השנים שאמרו מת שבאו תחילה, ורק אחר שנשאת באו השנים שאמרו לא מת תצא, ויש אומרים דבנשאת בהיתר לפני שבאו המכחישים לא תצא, ורק אם נשאת אחר שבאו המכחישים תצא.

ועל מ"ש השו"ע ואם נשאת תצא מפני שהוא ספק, כתב האבן ברורה [ס"ק תקצ"ג] שמלשון זה משמע דיוצאת רק מדין ספק, ואם בא עליה חייבים אשם תלוי, וכן הוא דעת הח"מ [ס"ק פ'], ויש חולקים דאם בא עליה בשוגג חייבים חטאת, ואם בא עליה במזיד דהיינו שבא עליה אחר שבאו המכחישים וידעו הדין שהיא אסורה חייבים מיתה, דכיון דיש כאן ספק דתרי ותרי מוקמינן לה אחזקת אשת איש ודינה כודאי אשת איש, וכן הוא דעת הרשב"א [כתובות דף כ"ב ע"ב ד"ה מכדי], ובפשטות אם נולד להם ולד אם הוא רק ספק ממזר או ודאי ממזר תלוי נמי בפלוגתא הנ"ל, אך יש אומרים דאף לשיטה דדינה כודאי אשת איש, מכל מקום הולד הוי רק ספק ממזר.

עוד כתב האבן ברורה [ס"ק תקצ"ד] דלכתחילה אסור להם להנשא דכיון דיש שני עדים שאומרים לא מת אין לעשות לכתחילה נגדם, ויש אומרים דלהסוברים דברי לי הכונה שברור לה שאילו היה קיים היה בא אבל לא ראתה שמת, הטעם שאסור לכתחילה הוא כיון שאין זה ברי גמור, ולהסוברים דברי הכונה שראתה שמת הטעם שאסור לכתחילה הוא משום חומרא דאשת איש, ויש אומרים דהטעם הוא דכיון דההיתר הוא מחמת חזקת אשה דייקא ומינסבא, כיון שיש שני עדים המסייעים לה לא דייקא כל כך לכן אסורה לכתחילה, או שכל מה שהאמינו לאשה בענין זה משום חזקת דייקא ומינסבא הוא רק משום תקנת עגונות, וכיון דאופן דתרי ותרי אינו שכיח כל כך אין שייך בזה כל כך תקנות עגונות לענין להתיר לכתחילה, ועיי"ש עוד באבן ברורה.

עוד כתב האבן ברורה [סימן תקצ"ז] שיש אומרים שאומרת ברי לי שמת היינו אף שלא ראתה שמת אלא אומרת שבירי לה שאילו היה קיים היה בא, או שבירי לה שאינו קיים על ידי סימנים שמסר לה בעלה, ויש חולקים דאין זה נחשב ברי ואסורה באופן זה אלא ברי לי היינו שראתה שמת.

מנין שאם לא רצה דפנו ת"ל וקדשתו בעל כרחו...

כתב הב"י [סימן ו'] שכתב הארחות חיים בשם רב נטרונאי גאון שכהן שנשא גרושה או אחת מהפסולות מנדים אותו ב' או ג' פעמים, ואם לא פרש ממנה ואמר לא ניהא לי דליהוי כהן משמתין אותו לעולם עד שיפרוש ממנה ויגרשנה.

עוד כתב הב"י בשם תשובה אחרת של הגאונים, שאם חוששים שהוא ילך לישא את כפיו במקום, אחר קוצצין לו את ראשי אצבעותיו ועושים בהם מום שלא יפרוס את ידיו.

והביא בשם הרמב"ם [תשובה ק"נ] שהיה מעשה בכהן שנשא גרושה, והוא החרים כל בר ישראל ובת ישראל שישא ויתן עמהם, ויאכל וישתה וישב עמהם תוך ד' אמות, ומי שיכנס עמהם לשמחה ולאבילות, ומי שישתתף עמהם בחיים ובמות, וחייב לסקול ארונם כשימותו, וקבורתו יהיה בלא צידוק הדין, ולהראות שמחה וששון באבדם, וצוה לנשים בתכלית האזהרה מלהכנס עם הזונה בשום מקום ואפילו לבית

והא דבמעשר לוי ועני יש להקפיד, כתב הגר"א [ס"ק צ"ו]
שהוא משום שהם נאכלין אפילו בטומאה.

כתב הרמב"ם [הל' תרומות פ"ה ה"ח] "אין תורמין מן הטמא על
הטהור ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה, במזיד לא תקן את
השירים וזה שהרים תרומה ויחזור ויתרום, בד"א שלא ידע
בטומאה, אבל אם ידע ושגג שמותר לתרום מן הטמא על
הטהור הרי הוא כמזיד, וכן בתרומת מעשר." עכ"ל.

ומבואר מדברי הרמב"ם שהוא פוסק כרבי נתן ברבי אושעיא
שמה שהרים הוי תרומה ורק שלא תיקן את השירים.

וכתב הדרך אמונה [ס"ק ע"ה] "כאן לכו"ע איסורו מן התורה,
דהוי מן הרע על היפה ובוזה אסור אפילו עיגול א' חציו טמא
וחציו טהור לא יתרום מהטמא על הטהור".

עוד כתב הדרך אמונה [ס"ק ע"ו] שהאיסור לתרום מן הטמא
הוא אפילו בטומאה דרבנן, ובציון ההלכה [ס"ק קמ"ט] כתב
דאפשר שאיסורו מן התורה, כיון שאי אפשר לאוכלו.

עוד כתב הדרך אמונה [ס"ק ע"ח] "ולא אמרינן שהוא טעות,
שאילו היה יודע שהוא טמא לא היה תורם דמ"מ ניחא ליה
שלא יאכלו מזה קודם שיוודע לו, ונמצאו אוכלין טבל,
ומוטב שיתרום מן הטמא על הטהור ולא יאכלו טבל שהוא
איסור מיתה בידי שמים".

עוד כתב הדרך אמונה [ס"ק ע"ט] שתורמתו תרומה הוא
"כדין מן הרע על היפה לעיל ה"ג דבדיעבד תרומתו תרומה,
ודוקא אם נטמא אחר שנתלש אפילו קודם מירוח, אבל אם
בשעת תלישה היה טמא, כגון שנפל עליו מז' משקין ותלשה
אדם טמא, או שהיה אז תחת אהל המת כיון שלא היתה לו
שעת הכושר לאכילה פטורין מה"ת מתרומה ומעשרות,
ורק מדרבנן חייבין, ואין מפרישין מהן על פירות אחרים
כמו שביארנו בפ"ב הי"ד ס"ק קל"ג, והמפריש תרומת חמץ
בפסח כיון שאסורה בהנאה אין תרומתו תרומה כלל." ע"כ.

עוד כתב הדרך אמונה [ס"ק פ'] שהטעם שאין תרומתו
תרומה הוא משום שקנסוהו ואמרו שלא תיקן כלל את
השירים והם טבל ויחזור ויתרום, ואף על גב דבכל מפריש
מן הרע על היפה לא קנסוהו וגם במזיד תרומתו תרומה, מ"מ
כאן שאין ראוי לאכילה כלל החמירו חכמים ואמרו שלא תיקן
כלל את השירים כדי שלא יבא לזלזל ולא יפריש עוד הפעם.

עוד כתב הדרך אמונה [ס"ק פ"א] שמה שהרים הוי תרומה
"ואסור לזרים בהנאה של כילוי, דמן התורה הוא תרומה
גמורה, ואין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום
ועשה, ואפילו בתרומת ירק או בזמן הזה שהוא מדרבנן הדין
כן דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון".

עוד כתב הדרך אמונה [ס"ק פ"ב] שהטעם שצריך לחזור
ולתרום הוא מדרבנן לתקן את השירים, אבל את התרומה
הראשונה א"צ לחזור ולתקנה, וצריך למוכרו לכהן והכהן
יכול להסיקה תחת תבשילו כדין תרומה טמאה ולא כדין טבל
טמא שאסור בהסקה.

המרחץ, וכתב וזכה ראוי לנו השומעים בקול הרב שנפריש
ונבדיל כל הקמים עליו ועוברים על מצוה ממצותיו, ולא נניח
בינינו וביניהם שיתוף ולא שייכות בשום ענין ולא בשום פנים
עד שישבו להשי"ת, וכשישובו יגרשנה ויבואו שניהם לב"ד
וילקה כל אחד מהם מכת מרדות, וישבע כל אחד מהם בס"ת
המקודש שלא ישובו לעשות כמעשה הזה לעולם, ולא ישא
נשים בעבירה לעולם, ויתודו את עוונם ברבים כמו שמרו
ברבים, אז נתיר להם החרם, ואם יתמידו במרים תודיענו
כדי שיצאו הפתיחין לעיירות הקרובות והרחוקות ותחדשו
עוד עליהם החרם ברבים אם לא ישובו, כי לא יתכן להתרשל
בכמו המעשה הרע הזה הגדול להרים יד במרי ולכפור במשה
ובתורתו הקדושה בגלוי ובפרהסיא ונתעלם מזה, וחלילה
לשם יתברך שנסביר פנים בזה או שנפחד משום אדם או
נעשה לכבודו, ובעל הרחמים ארך אפים יחזירם למוטב.

להלכה כתב השו"ע [סימן ו' ס"ו] "כהן שנשא אחת
מהפסולות, מחרימין אותם ומחרימין כל הנושא ונותן עמהן
וכיוצא בחומרות אלו, עד שיגרשנה." עכ"ל.

וכתב הב"ש [ס"ק י"ג] שנראה שאף לישראל שנשא בעבירה
עושים את כל אלו השמטות והנדויים והכפיות.

וכתב האבן ברורה [ס"ק ל"ג] "כתב המגן אברהם [סימן קכ"ח
ס"ק נ"ז] כהן שנשא אחת מהפסולות לו ואפילו חלוצה דפסולה
מדרבנן, נפסל לכהונה מדרבנן, ולא ישא כפיו ואין נוהגין בו
קדושה לכל דבר".

עוד כתב האבן ברורה [ס"ק ל"ד] דאפילו אם נשא כהן ספק
פסולות מן התורה נמי כייפינן ליה בהכאה ושוטים ושאר
כפיות.

עוד כתב האבן ברורה [ס"ק ל"ה] שכתב הלבוש דרודפין אותו
בכל מיני רדיפות שאפשר.

דף פ"ט

תנן התם אין תורמין מן הטמא על הטהור, ואם תרם, בשוגג
תרומתו תרומה, במזיד לא עשה ולא כלום. מאי לא עשה ולא
כלום, א"ר חסדא לא עשה ולא כלום כל עיקר, דאפילו ההיא
גריוא הדר לטיבליה, רב נתן ברבי אושעיא אמר לא עשה ולא
כלום לתקן את השירים, אבל תרומה הוי...

כתב השו"ע [סימן של"א סנ"ב] וז"ל "אין תורמין אלא מן היפה.
ונראה לי דהשתא דלאיבוד אולא מפני הטומאה, אין להקפיד
בכך, ומיהו במעשר הניתן ללוי ולעני, יש להקפיד." עכ"ל.

וכתב הגר"א בביאורו [ס"ק צ"ה] שטעם השו"ע הוא משום
שהיום כל מה שתורם הוי מן הרעה, וצ"י לדברי התוס'
בסוגיין [ד"ה אין] שכתבו בשם ר"י שהטעם שאין תורמין מן
הטמא על הטהור הוא משום דהוי כתורם מן הרעה על היפה.

ולענין הדין בזמן הזה, כתב הדרך אמונה [ס"ק פ"ג] "ובזמן הזה מותר להפריש אף לכתחלה מן הטמא על הטהור [כגון שלא הוכשר], כיון דבלא"ה אין הכהנים אוכלים התרומה אין זה מן הרע על היפה". עכ"ל.

התורם קישות ונמצאת מרה אבטיח ונמצאת סרוח תרומה ויחזור ויתרום...

כתב השו"ע [י"ד סימן של"א ס"ה] "התורם חבית של יין על יין, ונמצאת חומץ, אם ידוע שהיתה של חומץ עד שלא תרמה, אינה תרומה. ואם אחר שתרמה החמיצה, הרי זו תרומה. אם ספק, תרומה ויחזור ויתרום. וכן התורם קישות ונמצאת מרה, אבטיח ונמצא סרוח". עכ"ל.

וכתב הש"ך [ס"ק צ"ה] התורם חבית של חומץ על חומץ ונמצא החומץ שתרום יין תרומתו תרומה, אף על גב דתרומה בטעות הוי כיון דהטעות הוא לעלויה שעלה בידו מן היפה על הרע הוי תרומה.

א"ל הכי אמר שמואל אסור בממזרת...

כתב השו"ע [אה"ע סימן ד' סעיף ט"ז] "האשה שהלך בעלה למדינת הים, ונשאת, והרי בעלה קיים, הולד מהשני ממזר גמור ומותר בממזרת. ואם הראשון חזר ובא עליה קודם שגרשה השני, וילדה, הוא ממזר מדרבנן, ואסור בממזרת גמורה ומותר בממזרת מדרבנן כיוצא בו". וכתב הרמ"א "אבל אם זינתה ואח"כ בא בעלה עליה, אין הולד ממזר".

וכתב האבן ברורה [ס"ק פ"ה] שמבואר לקמן [סימן י"ז סעיף נ"ו] שדינים אלו הוא אפילו אם נשאת ע"פ שני עדים. אך בזה יש מחלוקת שיש אומרים דאפילו אם הביאה אותם לבית דין והם התירוה על פיהם גם כן כל הדרכים האלו בה אבל יש חולקים דאם הורו לה בית דין דמותרת לינשא על פי שני עדים הוי כאנוסה ומותרת לבעלה.

עוד כתב האבן ברורה [ס"ק פ"ה] דמשמע דאם נתעברה מן הראשון לאחר שגירשה השני לא הוי ממזר אפילו מדרבנן וכן היא דעת הרמב"ם [הל' איסורי ביאה פט"ו ה"י] והטעם דחכמים עשאוה מטעם קנסא כאשר איש מן השני שמא יאמרו שגירשה הראשון ונשאה השני ולכך הצריכו גט מן השני וכמבואר בגמ' [דף פ"ח ע"ב] לכך גם הולד מן הראשון ממזר מדרבנן קודם שגירשה השני מאותו החשש שמא יאמרו שהיא אשת איש אבל אחר שגירשה השני אין שום חשש דאפילו מחזיר גרושתו גמורה לאחר שנשאת לאחר ונתגרשה אין הולד ממזר מדרבנן אבל מן השני הוי ממזר מדרבנן אפילו אם נתעברה ממנו אחר שגירשה הראשון כמבואר בשו"ע [סימן י"ז סעיף נ"ו] וטעם החילוק בין הראשון לשני כתב הב"ש [ס"ק כ"ז] דהוא משום שהטעם שחכמים עשאוהו ממזר הוא משום קנס כדי שתידוק טפי ולא תמהר לינשא לאחר לכך מהשני הולד ממזר גם לאחר גירושי הראשון משום דעדיין מעשיה קיימים ועדיין שייך הקנס אבל מהראשון לאחר גירושי השני אינו ממזר כיון שכבר בטלו מעשיה ולא שייך לקנוס.

והב"ח כתב דטעם החילוק הוא דמהשני הוי ממזר מדאורייתא קודם שגירשה הראשון ולכן החמירו שאף לאחר שגירשה הראשון יהיה ממזר מדרבנן אבל מן הראשון דלא הוי ממזר כלל מן התורה לא קנסו בבא עליה אחר שגירשה השני.

ודעת הב"י [סו"ס י"ז סנ"ו] שכן היא דעת הרמב"ם והטור ואין כלל מחלוקת בזה בין הפוסקים ולכן פסק כן בשו"ע אולם דעת הט"ז [ס"ק ט'] והפרישה [ס"ק י"ט השני] דהרמב"ם והטור חולקים בדין זה דלהרמב"ם בתרוייהו לא הוי ממזר לאחר גירושין ולהטור והתוספות [דף פ"ז ע"ב ד"ה הולד. דף צ"ב ע"א ד"ה אבל] בתרוייהו הוי ממזר גם לאחר גירושין דהרמב"ם ס"ל דאין שייכות פסול ממזרות אפילו מדבריהם אלא כשיש עליה שם אשת איש אפילו מדבריהם דאע"ג דאסור לשניהם לבוא עליה מ"מ אין שם ממזרות על הולד אע"ג שנוול באיסור כמו שאין ממזר מחייבי לאוין לכן כמו דמהראשון אין ממזר לאחר גירושי השני כיון שאין עליה שם אשת איש אפילו מדרבנן הוא הדין דמהשני לא יהא ממזר לאחר גירושי הראשון כיו שאין עליה שם אשת איש מהראשון דכל שהיא פנויה מאחד מהם אין כאן חשש ממזרות מן השני כלל ומהני גט בתרוייהו אבל התוספות והטור ס"ל דהחשש ממזרות מדרבנן כאן אינו מצד איסור אשת איש דדבריהם אלא מטעם דעבר על איסור דרבנן שאסרוה עליו לכך קנסו ואמרו דהולד ממזר אפילו אחר גירושי השני כיון שאסורה לו וכן מהשני דאסורה לו גם אחרי גירושי הראשון קנסו גם בכה"ג והולד הוי ממזר כיון דהפסול ממזרות דכאן הוא מצד שעבר על גזירת חכמים ואין הבדל ביניהם.

וכתב הב"ש [ס"ק כ"ז] שאם גירשו גם הראשון וגם השני וזנתה אפילו מן השני אין הבן ממזר לכו"ע דלא קנסו אלא כשנתעברה כשהיתה נשואה לאחד מהם.

ובשו"ת מהרלב"ח [סימן מ"ב הביאו הב"ש סימן י"ז ס"ק קי"ט] כתב באשה שזנתה תחת בעלה במזיד ונשאת לבועל אחרי גירושי הבעל דאין הולד הנולד מן הבועל ממזר מדרבנן אפילו לדעה הסוברת דהוי ממזר מן השני גם לאחר גירושי הראשון הכא יודו דלא הוי ממזר אלא בנישואי טעות דאז קנסו חכמים אבל במזנה ברצון לא שייך כלל לעשות קנס לעשות בניה ממזרים.

איזהו מת מצוה כל שאין לו קוברין קורא ואחרים עונין אותו אין זה מת מצוה...

כתב רבינו ירוחם דמת מצוה הוא כל שקורא לישראלים כשהוא חי ואינם מיטפלין לו, ויש אומרים שאפילו אם היה קורא בחייו לאחרים והיו מיטפלין לו חשוב מת מצוה כל זמן שקורא לקרוביו ואינם באים ליטפל עמו.

והרמב"ן [תורת האדם] והרא"ש [הל' טומאה סימן ב'] כתבו שמת מצוה הוא שמצאו בדרך או בעיר של גוים ואין לו קוברים, וממקום שמצאו אין יכול לקרות לישראל אחר שיענהו ויבוא ליטפל בו ולקוברו זהו מת מצוה, ואסור לו לזוז משם ולהניח

את המת אפילו לילך לעיר להביא קוברין אלא יטמא בעצמו ויקברנו אפילו הוא כהן גדול ונזיר, ואפילו הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו, אבל אם היו ישראלים קרובים למקום המת שהמוצא את המת קורא אותם והם עונים לו ובאים לקברו אין זה מת מצוה שיטמא עליו הכהן אלא קורא אותן והם קוברין.

והנה בירושלמי איתא "בד"א כשאין מכירין אותו אבל אם היו מכירין אותו לא בדא, ושאין כבודו לכך אבל אם היה כבודו לכך לא בדא, והנשיא כבודו לכך ומהו שיטמא לכבוד הנשיא כד דמך רבי יודן נשיאה אכריז רבי ינאי אין כהונה היום".

וביאר הרמב"ן שמכירין אותו, פירוש שמחזיקין אותו שהוא קרי ותני ובוזה צריך שיהיו לו כשיעור המפורש בגמ' [כתובות דף י"ז ע"א] שהוא שיתא אלפי שיפורי, ואם היה כבודו בכך פירושו אם היה מתני לאחרים או שהיה נשיא גם זה אין מספיק לו אלא צריך שיטמאו לו כל אדם וגם הכהן מיטמא לו עם כולם. ומבואר ברמב"ן שכל זה קאי על מת מצוה שבזה דוקא הכהן שמצא אותו מיטמא לו אף שיש אחרים שיכולים לקבור אותו כיון שהוא מת מצוה וגם כבודו הוא שיטמאו לו כולם, על כן הכהן שמצא אותו לא יכול להטיל את קבורתו על מישהו אחר כיון שבלאו הכי כבודו אף בכהן זה.

וספק הירושלמי על נשיא הוא כשאין מת מצוה, כגון שהוא מת בעיר ויש לו קרובים שיקברוהו, ומסתפק הירושלמי אם אעפ"כ יטמא לו הכהן, ופשיטא שיטמא לו לפי שאין כבוד הנשיא ביורשים וקרובים אלא בכל אדם, ולפי הרמב"ן נשיא עדיף טפי ממאן דמתני, דמאן דמתני רק במת מצוה הכהן שמוצא אותו צריך ליטמא לו, ובנשיא כל הכהנים נטמאין לו.

אולם הרא"ש פירש את ספק הירושלמי בנשיא שהוא לגריעותא, דמייירי בנשיא שלא מתני, והספק הוא אם צריכים ליטמא לו כל הכהנים שבעיר, ומשמע מדברי הרא"ש שבמאן דמתני פשיטא שצריכים ליטמא לו כל הכהנים שבעיר ואף שאינו מת מצוה, וכל הספק הוא על נשיא ופשטינן שאף בנשיא יטמא לו.

והקשה הב"י על דעת הרא"ש, שלפי דבריו יוצא שלעולם הכהנים צריכים ליטמאות למת עד שיהיה לו כשיעור המפורש הנ"ל ואפילו אם אינו מת מצוה, וקשה שלא ראינו שנוהגין כן, ועוד דא"כ מה הרבותא ברבי שאמרו בגמ' ביום שמת רבי בטלה כהונה, הרי כל מי ששונה לרבים כך דינו, ועוד דא"כ מה ספק הירושלמי בתלמיד לרבו הרי כיון שהוא רבו הוא מתני וחייב ליטמא לו דלמאן דמתני לית ליה שיעורא, ודוחק לומר שמייירי ברב שלימדו מקרא ולא לימדו משנה דא"ל לקרותו 'מתני' וגם א"ל לומר שמדובר שהוא לימד רק אותו דלא נקרא 'מתני' רק כשהעמיד תלמידים רבים, ולפי דעת הרמב"ן ניהא דאין רשות לכהן ליטמא למאן דמתני, ולא תלמיד בשביל רבו אלא אם הוא מת מצוה.

כתבו התוס' בכתובות [דף ק"ג ע"ב] שהר"ר חיים כהן היה אומר שאם היה כשנפטר ר"ת היה מיטמא לו כמו שאמרו שבזמן שמת רבי בטלה כהונה, והקשה הב"י דיש לחלק דרבי היה נשיא אבל ר"ת לא היה נשיא. וכתב הב"י שצ"ל דס"ל שגדול הדור דינו כנשיא, ואע"פ שההגהות מיימוניות נסתפק בזה אם גדול הדור דינו כנשיא, הר"ר חיים פשט"ל דינו כנשיא.

להלכה כתב השו"ע [סימן שע"ד ס"ג] "איזהו מת מצוה, שמצאו בדרך או בעיר של עובדי כוכבים, ואין לו קוברים, וממקום שמצאו אינו יכול לקרות ישראל שיענהו ויבא ליטפל בו ולקבורו, אסור לו לזוז משם ולהניח את המת, אפילו לילך לעיר להביא קוברים, אלא יטמא עצמו ויקברנו. אבל אם היו ישראל קרובים למקום המת, שהמוצא את המת קורא אותם והם עונים לו ובאים לקברו, אין זה מת מצוה שיטמא עליו הכהן, אלא קורא אותם והם קוברים. באו בני העיר, אם יש לו כל צרכו, מושך את ידיו". עכ"ל.

והרמ"א כתב "יש אומרים אם אינו מוצא שיקברוהו, רק בשכר, אינו חייב לשכור משלו, אלא מיטמא, אם ירצה. מת הנמצא, ולא ידעין אם עובד כוכבים ואם ישראל הוא, אזלינן בתר רובא הנמצאים שם, אם יש שלא נוכל לומר כל קבוע כמחצה על מחצה". עכ"ל.

